

‘ולמד בחמין מ”ט משום דקא בלעה איסורא, דהיתירא נמי בלעה אבר מן החי...’. יש להוכיח מכאן שגם דבר חי אוסר בבליעה ופליטה ברותת, שהרי מבואר שאילו היתה חמה קודם גמר השחיטה, היתה הסכין נאסרת משום בליעת שמנונית מהבהמה החיה [ואין לחלק ולומר שכיון שנעשית טריפה בתחילת החיתוך, אינה נחשבת כבהמה חיה לענין זה, שודאי אין מסתבר לחלק לענין בליעה בין טריפה לשלימה] (עפ”י פרי יצחק ח”א כא וח”ב כד. עע”ש באריכות).

א. ע”ש שצדד למ”ד בהמה לאו לאברים עומדת ואין איסור ‘אבר מן החי’ כשהיא שלמה, אין לאסור משום בליעת טעם מאבר מן החי. ולפ”ז צריך לפרש קושית הגמרא כאן רק למ”ד לאברים עומדת.

ב. לכאורה מכאן אין להוכיח אלא בכגון סכין החותכת, שנדבקה בה מעט משמנונית הבשר, הלכך אם חמה היא נבלעת בסכין אפילו בדבר חי. אבל אין ראייה על בשר שאינו חתוך שמפליט כשהוא חי, כגון תרנגולת שנכנסה לתוך כלי עם חלב חם [או אדם שהכניס אצבע למאכל חם] וכד’.

ג. עוד בענין בליעה ופליטה בדבר חי – ע’ שו”ת חתם סופר יו”ד צד; עמודי אור נד; קהלות יעקב ה.

*

‘... ולא כמש”כ דתרנגולת אינה קרויה ‘חתיכה הראויה להתכבד בה’ בעוד שהיא שלימה, דהא מעשים בכל יום כשרוצים לכבד אדם חשוב בסיום מסכתות ובחופות, מעמידין לפניו תרנגולת שלימה וזהו דרך כבוד. ומותר לחתכה בסכין של עבודה זרה מפני שהוא מקלקל, דבעודה שלימה ראויה לדורון לאדם חשוב...’ (מתוך אור זרוע ח”א תנח).

דף ט

‘תלמיד חכם צריך שילמוד ג’ דברים, כתב...’. רש”י מפרש שידע לחתום שמו. וקשה, הלא זאת כל אדם יודע (כמו שאמרו בגטין ס:), ועוד הרי מעצמו בקי בהם ואין צריך ללמוד [וכמו שכתב רש”י לענין קשר תפלין וברכת חתנים וציצית שלכך אין צריך לימוד כי מעצמו הוא יודע].
ומהרש”ל פירש כתב – שיוכל לכתוב תשובות ופסקי דין, ואף אגרת שלומים בצחות לשון הנאה לת”ח. ויתכן לפרש כתיבת ספר תורה תפלין ומזוזות. וכן נראה שפרש מהרש”א בחדושי אגדות (הדושים ובאורים).

‘מאי קמ”ל כולהו תנינהו?...’. ואם תאמר הלא משמיענו שאינו נאמן לומר לא שהיתי ולא דרסתי? יש לומר שגם זה אינו חידוש, שכיון ששהיה ודרסה פוסלות והוא אינו יודע, יתכן ששהה ודרס ואינו זוכר עתה, או אף בשחיטה עצמה לא הרגיש בדבר מתוך שלא היה מקפיד.
ומלשון רש”י יש לדקדק [וכן כתב אחד מחכמי צרפת], שאם אכן הודיעוהו עתה הלכות שחיטה ואומר שהוא זכור שלא שהה ולא דרס – מותר לאכול משחיטתו (עפ”י רמב”ן להלן יב: ועוד).

‘הטבח צריך שיבדוק בסימנים לאחר שחיטה... לא בדק מאי... טרפה ואסורה באכילה’. מבואר בתוס’ וברשב”א ועוד ראשונים, שמדין תורה אפשר להסתמך על רוב השחיטות שנעשות כראוי, וחכמים הם שחששו בדבר. ויש סוברים שדין תורה הוא זה (כ”כ אחרונים בדעת הרמב”ם. וכן נקט בניית אדם (רוב וחזקה א)

בדעת הרא"ש בתשובה כ, יד. ואילו בחו"ב צדד בדעת הרא"ש כהתוס', מפני שאינו רוב מבורר (ע' מרדכי תקעה; שו"ת הרא"ש שם) או משום שמצדדים המיעוט לחזקת איסור של הבהמה עד שלא נשחטה. ואפשר לפי זה שלוקים על אכילתה משום נבלה (ע' או"ז ח"א תנח, מובא בהגהות אשר"י פ"ז לג; תבואות שור כה סק"ג ופמ"ג שם. וי"א שאין לוקים עליה אלא ספק היא. ע' הג"א שם. ואפשר שלדעת הרמב"ם רוב התלוי במעשה חוששים לו מדאורייתא (ע' רשב"א).

ויש שהטעמו, הואיל ונאמר והבדלתם... צריך ידיעה מבוררת בין השחטה ובין שאינה שחטה, ואין די ברוב (עפ"י שו"ת הריב"ש קצב; חשק שלמה יו"ד כה; מרומי שדה; חזון יחזקאל תוספתא ג, בשם ר"י מפוניבז'. מובא בשלמי שמעון).

'מר סבר בחזקת איסור קיימא והשתא מתה'. רש"י מפרש איסור אבר מן החי. ואעפ"י שעכשו ודאי כבר אין איסור אבר מן החי, דעתו שמחזיקים מאיסור אחד לאיסור אחר, הלכך אסורה עתה משום טריפה בגלל חזקת איסור אבר מן החי.

[ואולם אין ראייה להחזיק מאיסור לאיסור אלא בכגון נידון דידן שיש ספק במעשה השחיטה עצמו, האם נעשה והתיר אם לאו. אבל בכגון שנעשה ודאי רק נולד ספק טריפות אחר – אפשר שאין מחזיקים מאיסור אבר מן החי לטריפה (ערשב"א יבמות ל: בינת אדם – רוב וחזקה כב). ויש סוברים שאפילו בספק טריפות, כל שנולד הספק בעודה אסורה משום 'אבר מן החי', או אפילו לא נולד לנו הספק אלא לאחר שחיטה (ויש ספק שמא נטרפה מחיים) – הבהמה אסורה משום חזקת איסור אבר מן החי, ורק בכגון זאב שנטל בני מעיים התירו שאין לחוש לספק רחוק שמא במקום נקב ניקב, אבל לא בספק השקול. ע' בכל זה ברשב"א ובר"ן; ש"ך נ סק"ג; שב שמעתתא ה,א].

ודעת התוס' (בביצה כה. וע"ש גם במאירי וברשב"א כאן) שהחזקה היא משום איסור 'שאינו זבוח', שהרי אמרה תורה תזבח ואכלת – שחוט ואכול. ואיסור זה עצמו ממשיך לאחור שמתה כל שלא נודע שנשחטה. (ועוד על איסור 'שאינו זבוח', האם זהו איסור עצמי – ע' במובא להלן יז).

יש מי שבאר את יסוד השאלה, האם מהותה של החזקה נאמרה אודות בירור המציאות שאנו מספקים עליה, לומר שלא נשתנתה. לפי צד זה אין להחזיק מאיסור לאיסור, שהרי המצב הראשון כבר נשתנה ושוב אין הדבר אסור באיסורו הראשון. או שמא החזקה היא הלכה להחזיק הדבר על דינו המעשי, להתיר או לאיסור – אשר לפי"ו אף מאיסור אחד אפשר להשאירו במצב איסור (עפ"י עונג יום טוב ע ועוד).

(ע"ב) מי קא מדמית איסורא לסכנתא, סכנה שאני'. בספר שב שמעתתא (א,ד) כתב שדעת אביי רוב שימי שספק דאורייתא לחומרא אינו אלא מדרבנן לחומרא, אבל מן התורה הולכים בו לקולא, ואילו ספק סכנה אסור מן התורה. והטעם משום דספק מותר מן התורה ולא חיישינן שמא יעבור דאפילו יעבור ליכא איסור תורה, אבל בסכנה ספקו להחמיר דאם יעבור במקום סכנה אין לו מציל. עכ"ל.

וכוונת דבריו הוא כך: כל איסור תורה, כיון שספק איסור מותר מהתורה, אין לו לחשוש שמא נכשל באיסור, כיון שמותר אין כאן ממשול, גם לפי הצד שאסור. אבל האיסור להסתכן, אין האיסור על מה שעשה אלא האיסור הוא משום התוצאה שימות, ולכן לא יתכן להתיר ספקו, שהרי אם האמת שימות, יש כאן עבירה.

ולפי זה נראה שכל דבר האסור מחמת התוצאה, כמו רציחה של חברו או חבלה בחברו, או כל היזק –

בזה אם יש ספק שבמעשה שעושה יתכן שימות חברו או ינוק – ודאי שספק אסור מן התורה כיון שהאיסור הוא התוצאה (מהגר"ז נ גולדברג שליט"א).

אמר ליה רבא: מאי שנא ספק סכנתא לחומרא, ספק איסורא נמי לחומרא. יש מי שפרש סכנתא רבא שאין לילך באיסורין אחר חזקה שהורעה, וכיון שמצאנו כמה נקבים בבני מעיים אף שלא כנגד שינוי, יש לחוש שמה במקום נקב ניקב. ועל כך נסוב כל המשא-ומתן בסוגיא, האם לילך באיסורין אחר חזקה דאיתרע [וכן לענין צלוחית, הואיל ומצויים נחשים שהרי אסרו מים מגולים, הרי הורעה חזקת המים] (עפ"י חרושי ר' מאיר שמחה. ומה שאנו נוקטים להלכה כאביי ולא כרבא – ע' בספר בית ישי מי). וע' בפני יהושע ובראש יוסף שהשקלא וטריא הוא לאסור מדרבנן.

הלכתא גמירי לה. 'ע' רמב"ם וראב"ד פרק ט"ז מהל' שאר אה"ט ה"א. ותלוי אי ספיקא דאורייתא מה"ת לחומרא או לקולא. והרמב"ם כדרכו פסק כמשמעות הפשוטה של סתם משנה בטהרות ד' אלו ספיקות שטהרו חכמים וכו', וגם הראב"ד מודה לו בזה, ואכ"מ' (מהגר"א נבנצל שליט"א).

דף י

בשלמא רב הונא כשמעתייה' – שאמר (לעיל ט.) בהמה בחזקת איסור עומדת עד שיוודע לך במה נשחטה (רש"י). ומשמע בגמרא שבדיקת סכין כמוה כבדיקת סימנים שאמרו לעיל שאפילו בדיעבד אם לא בדק פסולה כדרב הונא. אף כאן, אם לא בדק הסכין או שאבד, נראה שלרב הונא השחיטה פסולה. ואעפ"י שיש לחלק ביניהם, שהרי הסכין כבר נבדקה קודם שחיטה משא"כ בסימנים, רב הונא אינו סובר לחלק, שאם כן הרי אינו דומה ל'שמעתייה'. ועוד, שאם כשר אף ללא בדיקה, הלא אם ייפגם הסכין לאחר זמן מרובה נאסור את השחיטה למפרע, שמה בעור נפגם, ואין לדבר סוף – אלא ודאי צריך לבדוק הסכין אחר שחיטה (רמב"ן).

והרשב"א דחה וכתב שמה ששאמרו 'כשמעתייה' היינו לומר שלולא הטעם שבהמה בחזקת איסור עומדת, היינו מכשירים אותה כיון ששחטה לפניך ותולים פגימת הסכין בעצמות. אבל כשאין הסכין לפנינו גם כן השחיטה כשרה, שהרי בדק הסכין מקודם.

טבל ועלה ונמצא עליו דבר חוצץ, אע"פ שנתעסק באותו המין כל היום כולו לא עלתה לו טבילה. מסתימת הדברים משמע אפילו בחציצה במיעוט הגוף שאינה פוסלת אלא מדרבנן, אעפ"י כ' אין דנים זאת כספק דרבנן לקולא.

ואף לפי דעת האחרונים שספק דרבנן לקולא אף במקום חזקת איסור – כאן שונה כיון שמדרבנן כשיש חציצה מועטת הריהו נשאר בטומאתו הראשונה, הרי מדרבנן לא יצא מחזקתו הראשונה (עפ"י סודי טהרה קצט סק"מ; אור שמח מקואות ד, ב; אחיעזר ח"א יג, א. ובחזו"א (ריד) כתב שבחציצה החמירו במיעוטו כרובו). ויש מי שנקט שאכן לדעת הסוברים ספק דרבנן לקולא אפילו במקום חזקת איסור, גם בזה יש להקל (עפ"י שו"ת תועפות ראם יו"ד טו).